

Sisäministeriölle

IOK/41/2021

12.11.2021

Viite VN/6060/2021

Asia Ihmisoikeuskeskuksen lausunto hallituksen esityksestä laiksi kansalaisuuslain muuttamisesta

Ihmisoikeuskeskus kiittää mahdollisuudesta lausua esityksestä kansalaisuuslain muuttamiseksi.

Yleisenä huomiona esityksestä Ihmisoikeuskeskus toteaa, että se selkeyttää ja täsmentää sekä joustavoittaa useita säännöksiä, mikä on tervetullutta ja parantaa lain ymmärrettävyyttä.

Kansalaisuudettomuutta koskevan säännöksen selkeyttäminen vastaamaan valtiottomien henkilöiden oikeusasemaa koskevan yleissopimuksen määritelmää on tärkeää kansallisten säännösten saattamiseksi yhdenmukaisiksi kansainvälisten säännösten kanssa.

Ehdotuksessa on korkeimman hallinto-oikeuden oikeuskäytännön mukaisesti korostettu kokonaisharkintaa, mikä on henkilöllisyyden selvittämisen kannalta tärkeä perus- ja ihmisoikeusmyönteinen lähtökohta ja tarpeellinen lisäys. On hyvä, että lainsäädäntöä muutetaan vastaamaan käytännön oikeustilaa. Lisäksi kymmenen vuoden määräajan perusteen täsmentäminen parantaa yhdenvertaisuutta niiden kohdalla, joiden henkilöllisyyttä ei muutoin voida kokonaisharkinnan mukaan pitää luotettavana. Oikeusvarmuus lisääntyy, kun ehdotetun mukaisesti täsmennetään, että kymmenen vuoden määräaika alkaa siitä, kun henkilötiedot on merkitty väestötietojärjestelmään.

Asumisaikaa koskevien säännösten yksinkertaistaminen ja kielitaitovaatimuksia koskevien säännösten täsmentäminen on tervetullutta ja lisää joustavuutta sekä ottaa yhdenvertaisemmin huomioon ihmisten erilaiset tilanteet. Kielitaitovaatimusten kohdalla – kuten esityksessäkin on todettu – ehdotettu muutos ei määrällisesti vaikuttaisi moneen hakijaan, mutta periaatteellisesti on erittäin

tärkeää, että kielitaito voidaan osoittaa Ahvenanmaalla suoritettujen ammatillisten tutkintojen avulla siinä missä mannermaassa suoritettujen ammatillisten tutkintojen avulla. Kielitaidon osoittaminen todistuksella hakijalle myönnetystä auktorisoidun tai virallisen kääntäjän oikeudesta tai hänen merkitsemisestään oikeustulkintakirjastoon on myös tervetullutta ja aiheellista, koska tällaisten henkilöiden kielitaito on selvästi yli kansalaisuuden saamiseksi tarvittavan tyydyttävän kielitaidon.

Kielitaidon arviointiin liittyen esityksessä on tuotu esille, että Koski-tietovaranto ei sisällä kaikkia uusia kielitaidon osoittamisen tapoja, eikä ulkomaalaisasioiden asiankäsitelyjärjestelmään tarvitsisi tehdä muutoksia kielitaitovaatimusten osoittamistapojen lisääntyessä. Tärkeää on kuitenkin, että kaikki tällaiset tiedot tulevat kielitaitoarviointia tehtäessä huomioituiksi eikä niitä jätetä huomioimatta niiden sijaitessa teknisesti eri paikassa kuin muut tiedot. Näihin muutoksiin liittyen esityksessä on tuotu esille, että sisäistä koulutusta Maahanmuuttovirastossa tarvitaan. Tämä on kannatettavaa, jotta myös käytännössä kaikki tiedot tulevat huomioituiksi arvioinnissa.

Ihmisoikeuskeskus kannattaa lapsen iän määritelmän saattamista linjaan kansainvälisten sopimusten kanssa, erityisesti oikeusjärjestyksen yhdenmukaisuuden ja lapsen oikeuksien kannalta. On lapsen edun mukaista, että avioituminen alle 18-vuotiaana ei enää vaikuttaisi lapsen täysivaltaiseksi tulemiseen, vaan lapsi tulisi täysivaltaiseksi vain 18 vuotta täytettyään.

Muutokset, jotka yksinkertaistavat lapsen kansalaisuuden saamista ja vähentävät vanhempien avioliiton merkitystä lapsen kansalaisuuden saamiselle, vastaavat paremmin yhteiskunnallista kehitystä ja lisäävät lasten yhdenvertaisuutta riippumatta siitä, ovatko lapsen vanhemmat avioliitossa vai eivät. Vaikutukset sukupuolten väliseen tasa-arvoon ovat positiivisia, kun lapsi voisi saada nykyistä useammin kansalaisuuden isältään suoraan lain nojalla, ja kun lapsen toiseksi äidiksi on vahvistettu Suomen kansalainen. Tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden kannalta on kuitenkin vielä tehtävää, koska huomioon tulisi ottaa myös tilanteet, joissa lapsella on kaksi isää. Toki tämä on laajempi kysymys kuin kansalaisuuslaissa selvitettävä seikka; kysymystä on jonkin verran käsitelty hallituksen esityksessä vanhemmuuslaiksi (HE 132/2021 vp).

Lapsen edun kannalta on tärkeää kuulla lasta hänen kehitystasonsa mukaisesti. Toisaalta myös lasten yhdenvertaisuus on tärkeää. Näiden välille olisi löydettävä tasapaino. Lapsen oikeuksien kannalta on olennaista, että adoptiolapsen asema lähenee biologisen lapsen aseman kanssa. Kansalaisuutta koskevan ilmoitusmenettelyn poistaminen ennen adoptiota 12 vuotta täyttäneen adoptiolapsen kohdalla edistää biologisten ja adoptiolasten yhdenvertaisuutta. Esityksessä on ehdotettu vaihtoehdoksi jättää säännös ennalleen, mutta esitetty ilmoitusmenettelystä luopuminen on Ihmisoikeuskeskuksen mukaan järkevä vaihtoehto juuri lasten yhdenvertaisuuden kannalta. Esityksessä olisi kuitenkin ollut hyvä tuoda esille tietoa siitä, onko toisen valtion kansalaisuuden säilyttäminen ollut yleistä 12 vuotta täyttäneiden adoptiolasten kohdalla tilanteissa, joissa kaksoiskansalaisuus ei ole mahdollinen, jotta muutoksen vaikutusta voisi arvioida paremmin.

Sirpa Rautio
johtaja

Maija Hirvi
avustava asiantuntija